

O TEGULĂ ȘTAMPILATĂ DESCOPERITĂ LA CARSIVM

de VICTORIȚA NICOLAE și CONSTANTIN NICOLAE

Lucrările de excavații pentru construirea blocurilor de pe strada 23 August din Hîrșova, din centrul orașului spre Platforma industrială, pe dreapta și pe stînga, au dus la identificarea și recuperarea unei cantități însemnate de materiale ceramice, diverse ca tipuri și forme, data-bile în marea lor majoritate între sec. II—IV e.n. Toate demonstrează existența în apropierea castrului roman Carsium a unei zone intense de locuire. Dintre materialele recuperate în urma lucrărilor efectuate în primăvara anului 1987 din zona fostei case Mărgineanu, astăzi blocul A-7, se remarcă o tegulă ștampilată (fig. 1.1), de culoare cărămizie deschisă, păstrată fragmentar în colecția arheologică a orașului din cadrul fostei Case a pionierilor și șoimilor patriei, cu numărul

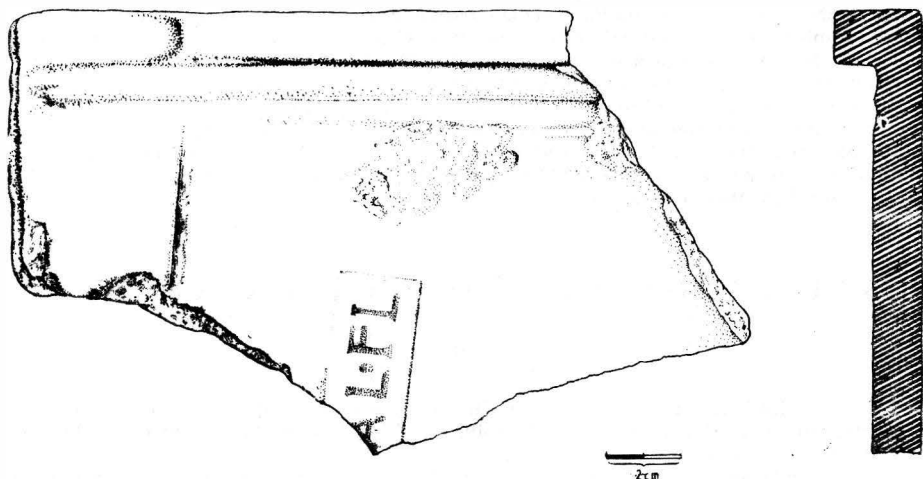

Fig. 1. Tegulă ștampilată de la Carsium.

de inventar 168. Are următoarele dimensiuni actuale: 38 cm lungime maximă, 23 cm lățime și 2,5 cm grosime. Cartușul ștampilei (fig. 1,2) se păstrează pe lungime de 9 cm cu lățimea de 4,3 cm. Literele bine păstrate (prima ușor afectată) au înălțimea de 2 cm, fiind executate în relief cu tiparul. Acestea sînt: *AL·FL*, primele sînt despărțite de următoarele printr-un punct.

Ne aflăm în fața unui material inedit, fiind a doua tegulă ștampilată sigur identică, descoperită la Hîrșova¹, aceasta de față mult mai completă, și al treilea material epigrafic de acest gen provenind din fostul castru Carsium după o cărămidă cu ștampila Legiunii I Italica aflată cîndva în colecția V. Cotovu (actualmente la Muzeul național de istorie și arheologie din Constanța)².

Ștampila în cauză, din nefericire păstrată fragmentar (urmele indică spargerea tegulei din vechime), lipsind mult din partea stîngă, la prima lectură, ... *AL·FL*, conduce la concluzia că este vorba despre o ala Flavia. Singura unitate de acest gen, al cărui nume se termină cu „Flaviană”, atestată în Moesia Inferioară, este ala Gallorum Flaviană prin două diplome din timpul împăratului Traian din anii 99 și 105 e.n.³ Despre această ala se știe că a făcut parte din armata Moesici Inferioare încă din timpul lui Vespasian, iar la mijlocul sec. II se întîlnește în Moesia Superioară, fără să se cunoască locul în care a staționat în prima parte,

¹ Un fragment de tegulă cu o ștampilă parțial identică a fost recoltat din zidul curții de vest a celei de-a doua incinte a castrului de la Carsium. A se vedea, M. Zahariade, C. Mușețeanu, C. Chiriac, Pontica, 14, 1981, p. 255, 259—260. Mulțumim pe această cale d-lui Alexandru Barnea pentru îndrumarea în lectura corectă a ștampilei.

² Emilia Doruțiu-Boilă, ISM, V, 113, p. 135—136.

³ CIL, XVI, 44, 50.

poate chiar pe teritoriul Dobrogei¹. O analiză mai atentă a conținutului ștampilei tegulei de față, poate permite și chiar indică o lectură identică cu numele acestei unități, admițând fără a forța lucrurile că textul inițial avea următoarea formă: [AL-G] AL-FL, din care nu s-au mai păstrat decât literele ... AL-FL. Prin urmare, rezultă că lectura [AL(a)-G] AL(lorum). FL(aviana) în stadiul actual al corecțiilor este corectă și, în acest caz, recenta tegulă de la Hirșova certifică punctul de vedere în legătură cu fragmentul în parte identic descoperit tot aici, a cărui interpretare justă a permis avansarea ipotezei staționării aiei în castrul de la Carsium².

Deoarece tegula nu a fost recuperată sistematic, în contextul cronologic al nivelului arheologic căruia i-a aparținut, sintem de acord că ala a putut staționa aici înainte de ridicarea castrului la 103 e.n. de către ala II Hispanorum et Aravacorum, aceasta din urmă locuindu-l fără întrerupere până la sfârșitul sec. II și începutul sec. III după cum rezultă de pe miliarul descoperit lângă Carsium³, soldații unității fiind angajați la refacerea drumului din anul 200 e.n. Pentru prezența aiei Gallorum Flaviana la Carsium la sfârșitul sec. I și începutul sec. II e.n. în baza ștampilei noastre, pledează încă cel puțin două argumente, unul de ordin obiectiv: în primul rând, grafica deosebită a literelor caracteristică perioadei și altul subiectiv: stăpânirea romană nu putea lăsa fără apărare importantul vad⁴ de trecere peste Dunăre din apropierea Hirșovei până în anul 103, fiind necesare aici, mult mai devreme, trupe militare.

În ansamblu, considerăm că tegula are o deosebită importanță, pentru că vine să confirme prezența aiei Gallorum Flaviana la Carsium din anii 69–79 e.n. din timpul împăratului Vespasian până cel mai devreme la 103 e.n., făcând lumină asupra locului unde a staționat în această perioadă în Moesia Inferioară.

UNE TUILE ESTAMPILLÉE DÉCOUVERTE À CARSUM

RÉSUMÉ

Au cours des travaux édilitaires de la ville de Hirșova (l'antique *Carsium*), on a mis au jour, en 1987, un fragment de tuile avec l'estampille ... AL-FL, dont la lecture est: [AL(a)-G] AL(lorum). FL(aviana).

C'est pour la première fois qu'on atteste par cette voie la présence de l'aie à Carsium, plus tard remplacée par l'ala I Hispanorum et Aravacorum.

EXPLICATION DE LA FIGURE

Fig. 1. Tuile estampillée de Carsium.

¹ Întreaga problematică în A. Aricescu, *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977, p. 54.

² M. Zahariade, C. Mușeleanu, G. Chiriac, *op. cit.*, p. 259.

³ CIL., III, 7603; ISM, V, 95, p. 122–123.

⁴ Despre importanța acestuia, a se vedea, V. Pârvan, *Dacia*, București, 1967, p. 92–95; R. Vulpe, I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, II, București, 1968, p. 121, 151.